

NEWS

**OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES**

ISSN 2224-5294

Volume 6, Number 305 (2016), 102 – 106

УДК 304

**THE POLITICAL ORIENTATIONS OF MODERN YOUNG PEOPLE
AS FACTOR OF FORMATION OF KAZAKHSTAN "KNOWLEDGE SOCIETY"**

Sagykizy A., Kokusheva A.A.

ayazhan@list.ru, assem.kokusheva@mail.ru

Institute of Philosophy, Political Science and Religious Studies CS MES RK, Almaty, Kazakhstan

Keywords: knowledge, community knowledge, political orientation, intelligence, education, liberal views, absenteeism.

Abstract. The article discusses ways of formation of Kazakhstan's "knowledge society", a comprehensive and intensive development of which also depends on the political culture of modern Kazakhstan youth. The authors refer to the works of reputable foreign researchers, in which the notion of "political orientation" disclosed in conjunction with intelligence, education level and cognitive abilities of the individual. This article also considers the problem of absenteeism of the younger generation, which has been identified by the authors, it is not always the result of a low level of education or ignorance of their civil rights and liberties.

**ҚАЗІРГІ ЖАСТАРДЫҢ САЯСИ БАҒДАРЛАРЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ «БІЛІМ
ҚОҒАМЫН» ҚАЛЬПТАСТЫРУДЫҢ ФАКТОРЫ РЕТИНДЕ**

Сагиқызы А., Кокушева А.А.

ҚР БФМ FK Философия, саясаттану және дінтану институты, Алматы, Қазакстан.

Түйін сөздер: білім, білім қоғамы, саяси бағдарлар, интеллект, білім беру, ұстанымдардың либералдылығы, абсентеизм.

Аннотация. Макалада қазақстандық «білім қоғамын» қалыптастырудың жолдары карастирылған, ал оның жан-жақты және қарқынды дамуы заманауи қазақстандық жастардың саяси мәдениетіне тәуелді болып келетіні аңғарылады. Авторлар беделді шетелдік зерттеушілердің енбектеріне сүйене отырып, ондағы «саяси бағдарлар» ұғымының адамның интеллектісі, білім деңгейі және танымдық қабілеттерімен байланысты болып келетінің анықтады. Бұл макалада сонымен қатар жастардың абсентеистік көніл-күйі қозғалып өтеді. Авторлардың айтудың да жастардың білім деңгейінің төмендегімен және олардың өз азаматтық құқықтары мен еркіндіктерін білмеуімен байланысты бола бермейді.

Жаһандану үрдістері мен өркениеттер эволюциясы, жаңа мәдениет көздерінің пайда болуы мен құндылықтар жүйесінің түрленуінің негізінде қалыптасан заманауи қоғам өз бойында күрделі қарама-қайшылықтарды аңғара алатын, бірақ оларды реттестірудегі концепциялық шешімді шығара алмаған жүйе, ағза және көптеген зерттеушілер үшін кентавр - мәселе болып табылады. Қоғам дамуының бағдарын анықтауы тиіс адам қазіргі таңда белгілі бір функцияларды аткаратын, және солардың шенберінен шыға алмайтын тетікке айналды. Ол өз кезегінде адамның қоғамға емес, ал қоғамның адамға қарағанда орасан зор басымдық күшке иеленетінін, адамның әлеуметтік институттарға тәуелді болуын, яғни оның өмірінің институционалдануын білдіреді. Осы орнықкан құбылыстар адам құндылықтарының іштей, яғни мазмұндық тұрғыдан өзгергенінің дәйегі болып табылады.

Адам өміріндегі ең басты құндылықтардың бірі болып табылатын білім рухани, этикалық, эстетикалық толығудың ресурсы емес, ал материалдық жетілудің құралына айналып бара жатыр. Оның үстінен қазіргі білім алу үрдісінің көп бөлігін адамның есепсіз және бос ақпараттармен қарқынды алмасу операциялары алып отыр. Бұл жағдайда адамның білімге деген жалпы қатынасы, оны түсінуі мен зерделеуі өзгеріске ұшырайды. Оның білім алуы белгілі бір үрдістермен өлшеніп, институционалды сипатқа иеленіп келеді. Білімнің қурал ретінде пайдалануы ең біріншіден, адамдардың белгілі бір әлеуметтік дәрежеге жетіп, орны қаннан кейін білімге деген күлшыныстарының жоқтығымен негізделеді. Екіншіден, бұл жайт білімнің механикалық немесе инструкция ретінде менгерліуімен, яғни адамның өз танымдық қабілеттерін көрсетіп, шындаі алмауымен түсіндіріледі.

Адамның білімді құндылық деп тануы онын өмір бойы білім алғып, біліммен алмасудың қарапайым жолы емес. Саналы, зерделеніп алынған білім кері байланыс арқылы көрініс табады. Мәселен, «білім-құрал» қатынасы адамның бойында ұжымдық сана мен жеке басты ойлау мәдениетін қалыптастырады. Ал «білім-құндылық» қатынасы инвидуалды сана мен ұжымдық руха тәрбиелейді. Білімнің құндылық ретінде қабылдануы адамдардың өзінің қоршаған ортасын, айналасында жүріп жатқан құбылыстар мен жағдайларды, әлеуметтік қатынастар мен тарихи өзгерістерді байқап, түсініп, өзінің өміріне онтайластыра білуінен көрініс табады. Білімнің мұндай мазмұндылығы адамдардың өздерін «адам» ретінде сезінгісі келуімен және соған сай қасиеттерге иеленгісі келуімен құнды болып келеді.

Бұл жағдайда кез-келген қоғамның «білім-құрал» формациясына басымдық беретінін ерекше атап ету керек. Әрбір қоғам шынайылықты анықтаушы және негізгі инстанция болып табылады, ал жеке тұлға бұл жағдайда екінші сатылық, қоғамның туындысы ретінде оған бағынуға міндетті. «Алдыңғы формациялардың барлығы, бүкіл қоғамдық ұйымдар, әлеуметтіліктің барлық түрлері жеке тұлғалардан құралып, оны өз кезегінде құрал, материал, тасымалдаушы, экономикалық, саяси, этномифологиялық және басқа да категориялардың персонификаторы ретінде қабылдайды. Сәйкесінше тәрбиелеу мен білім берудің жалпы стратегиясы түркі бір міндетке, яғни әрбір адамды қоғамның, топтың, таптың талаптарына сәйкестендіру, оған әлеуметтік-рөлдік статусы жалғау, өндестіріп, бейімдендіру, оның бойында функционалдық-рөлдік қасиеттерді қалыптастыруға негізделетінін байқауға болады. Бұл шаралардың барлығы адамды қоғамға тигізер пайdasына қарай, оның осы әлеуметте қызмет атқару тиімділігіне қарай құруға межеленген.

Әлеуметті өз ішінде дифференциациялау мен техникалық прогрессін қенеюі мен қарқындағы түсініне байланысты қоғамға жарамды немесе пайдалы тұлғаны дайындау міндетті түрлі әлеуметтік салаларды басқаратын және бір-бірінен барған сайын алыстаң бара жатқан екі түрлі міндетке бөлінеді. Оның біреуі тұлғаны қажетті біліммен қамтамасыз етіп, оның қоғамдық өмірдің белгілі бір салаларында қызмет етуге дайындаітын – білім жүйесі болып табылады. Бұл жағдайда білім берудің шектері болатынын, яғни оның аяқталатынын атап ету керек. Екінші міндет тұлғаны негізгі заңдық, саяси, ізгіліктік және басқа да нормалар мен қағидаларды, сонымен қатар, қоғам ішінде әрекет етудің стандарттары мен стереотиптерін үйретуге бағдарланған. Бұл міндетті білім беру жүйесіне қарғанда, әдетте, жеткілікті турде ұйымдастырылмаған, әр тарапты және катан бақылауға алынбайтын тәрбиелеу саласы орындаиды.

Білім қоғамын қалыптастыру жолында ең маңыздысы - білім беру жүйесін онтайты, тиімді және заманауи тұрғыда түрлендіру емес, ал оның адам мен қоғам өмірінің басқа салаларымен үйлестіру. Мәселен, құқықтық және экономикалық сауаттылықты, діни хабардарлықты қалыптастыру, этикалық сананы қүшейту, әлеуметтік және экологиялық жауапкершілікті орнату, саяси құндылықтар мен бағдарлар жүйесін қалыптастыру – осының бәрі білім қоғамының қаншалықты деңгейде дамығанын анықтایтын көрсеткіштер болып табылады. Білім қоғамын қалыптастырушы аспектілердің ішінен ең маңыздысы және білім қоғамының жоғарыда аталған барлық элементтерін бойына сініруші деп саяси құндылықтар мен бағдарларды белгілі көрсетуді орынды деп ойлаймыз.

Саяси құндылықтар адамды қарапайым индивид формасынан тұлғаға ауыстырудың құралы болып табылады. Бұл жағдайда адамдар саяси құндылықтарды тұлға болу мақсатында таңдамайды, саяси құндылықтар көбінесе бейсаналы түрде әмбебап құндылықтардың ішінен сұрыпталып, ішкі мотивациялық немесе сыртқы ықпалдардың негізінде адамдардың өз азаматтық ұстанымдарын таңдауға итермелейді. Саяси құндылықтар адам өмірінің әрбір кезеңінде ауысып, құрделініп немесе мүлде көрінбей, өзінің ен қарапайым формасында білінуі мүмкін. Саяси құндылықтардың саяси бағдарларға ауысуы, яғни адамның белгілі бір саяси ұстанымды таңдауы, оның индивид сатысынан тұлға деңгейіне өтуінін бірден бір дәлелі болып табылады. Дегенмен, кейбір адамдардың саяси бағдарларының астарында негіз, біздің жағдайымызда саяси құндылықтардың жок екені байқалады. Мұндай бағдарлар әдетте құр еліктеушілік, сауатсыздық, қарангырылған пен эмоционалды тұраксыздықтың есебінен пайда болуы мүмкін. Мәселен, коммунизмнің не екенін білмей тұра, ол идеологияның негізгі қағидаттарын өз құндылықтарымен салыстырып, үйлестірмей коммунистік партия үшін дауыс беру немесе соның қатарында қызмет ету білімсіздік пен санасыздықтың бірден бір белгісі болып табылады. Әдетте мұндай жағдайлар жиі орын алғып, жүйелі көрініс тапқанда адам мен қоғам, адам мен мемлекет арасындағы қайшылықтар мен жаңжалдық жағдайлар жасырын немесе латентті қүйде болса да көрініс таба бастайды. Бұның басты себебі – білімсіздік, соның негізінде мемлекет ұсынып, кейбір жағдайда мәжбүрлеп отырған құндылықтар адамның жеке құндылықтарымен сәйкес келмей, екі тараптың құндылықтары бір емес, ал екі түрлі жүйені қалыптастырады. Осының нәтижесінде ол саяси жүйенің биfurkацияға ұшырауына немесе тоталитаристік тәртіптің қалыптасуына экеліп соктырады.

Саяси құндылықтар мен саяси бағдарлардың өзара үйлесуі және екіншісі біріншісінің азығы ретінде қалыптасуы – жүйелі де толыққанды білім мен сау сананы айқындаушы факторлар болып табылады. Адамның саяси құндылықтары оның ішкі, бейсаналық, рухани дүниесімен байланысты

болса, саяси бағдарлар оның ішкі дүниесінің сыртқы әлемге проекциялануы, яғни адамның өз құндылықтарына сай әрекет етуінен қалыптасады. Саяси бағдарлар қоғам мүшелерінің саясатқа орынсыз араласудан гөрі (мемлекеттің зандарына бағынбау, қоғамдық тәртіпті бұзу, төнкерістер жасау, өзге адамдарды жаңжалдастыру және т.б.) көрсінше мемлекет алдындағы өз борыштары мен парыздарын орындауға негізделеді. Саяси бағдарлармен тығыз байланысты экономикалық немесе құқықтық сауаттылық адамдар арасында, мысалы, қаржылық ұқыптылық пен занды құрметтеушілік ұстанымын дамыта алады. Діни хабардарлық азаматтардың діни дормалардың шенберінен шығып, өзге ұлт пен конфессия өкілдерінің мәденистін, нағым-сенімдері мен діндерін құрметтеп, этносаралық қатынастар саласында тұрақтылықтың орнығына жақсы платформа бола алады. Әлеуметтік жауапкершілік адамдардың өз азаматтық борыштарын орындай отырып, оқшауланбай, қоғаммен және мемлекеттік институттармен бірлесе отырып, топ, ұйым, ауыл, аймақ, облыс және ел алдында тұрған міндеттерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Батыс Еуропа және Америка Құрама Штаттарындағы жетілдірілген өзін-өзі басқару жүйесі ең алдымен сол жердегі азаматтардың жоғары деңгейдегі әлеуметтік жауапкершілігінің дәйегі болып табылады. Осылардың барлығы - саяси сипатқа иеленбейтін, бірақ саяси ұстанымдардың алғышарты болып табылатын жалпыадамзаттық бағдарлар. Бұл бағдарлар адамның бойында саналы түрде қалыптасады. Мәселен, әлеуметтік немесе экологиялық, құқықтық немесе экономикалық жауапкершілігі жоғары адам мен оның осындағы әрекеттерінің негізінде қандай да бір танымдық, зерттеушілік, аналитикалық және шығармашылық қасиеттердің жиынтығы жатуы мүмкін. Бұл қасиеттер және олардың жиынтығы біліммен шартталынған теориялық сананың қалыптасқандығының белгісі болып табылады.

Американдық әлеуметтанушы өзінің мақаласында білім, интеллект пен саяси бағдарлардың арасында тығыз байланыстын бар екенін айқын атап өтті. Оның айтудынша, ұзақ уақыт бойы жүргізіліп келген зерттеулер интеллекттің саяси бағдарлар мен саяси әрекетке үлкен әсерінің бар екенін раstadtы. Мәселен, Ұлыбританияда балалық шағында білім және интеллект деңгейін жақсы дамыткан азаматтар есейген шактарында саясатқа үлкен қызығушылықтарын білдіріп, либералды және дәстүрлі емес саяси құндылықтарды ұстанатын болады. Олар, сонымен қатар сайлау, демонстрациялар мен петицияларға белсенді қатысады [1]. Мұндай бағдарлар мен әрекеттер танымдық рационалдылықтың жалпы үлгісінің бір бөлігін, негізделген дүниетанымдарды қалыптастыруши ретінде көрініс табады [2]. Мейсенбергтің ойынша, интеллект жауапкершілігі мол азаматтардың бойында рационалды және автономды ойлау мен әрекетті қалыптастыруши фактор қызметін аткарады: «Бұл себеп-салдарлық байланыс жасырын күйіндегі «интеллекттің» рационалды, дәстүрлі емес бағдарлар мен құндылықтар жүйесіне әкеліп соктыратынын көрсетеді. Адамдар сауатты болған сайын сынни ойлау, діни дормалар мен басқа да дәстүрлі биліктің қайнар-көздерін жоққа шығара бастайды. Саясаттың табиғатын түсіне отырып, адамдар қазіргі таңда саяси элитаның айла-амалдарына түс қоймайды» [2,1396.]. Осы іспетті феноменді Линн, Харвей және Ниборг та сипаттаған еді. Ниборг, Бергт және Песта діни және інжілдік өситеттерге қатыстыбы лай дейді: Білімі және интеллектің жоғары адамдар рационалды дүниетанымдылықпен, әлсіз діндарлықпен ерекшелініп, стереотиптік сана мен дорматикалық ойлаудан жүрдай болып келеді.

Білім саяси әрекетке позитивті ықпал етеді деген идея дауыс беруші және жергілікті орындарда шешім кабылдаушы қарапайым азаматтарға ғана емес, сонымен қатар шешім шығаратын Үкімет пен Парламент құрамындағы саясаткерлерге де қатысты айтылған.

Осы көрсетілген мысалдар қазіргі таңдағы білім беру жүйесі саяси мәдениетімен қандай аракатынаста екенін және осы екі фактордың қандай адамды, оның бойында қандай қасиеттерді қалыптастыра алады деген сұрақты зерттеудің қажеттілігін туындастып отыр.

Кез-келген мемлекеттің білім беру жүйесі сол елде қабылданған саяси тәртіп пен мәдениеттің шенберінде ғана жүзеге асырылады. Мәселен, Кенес Одағы кезінде білім беру мекемелерінде окушылар мен студенттерді октабренок, пионер, комсомол сияқты саяси статустармен атап тәжірибесі кең таралған еді. Мұндай білім беру жүйесі саясиландырылған және оның астарында жалғыз бір идеологияның өміршендігін күштейту мақсаты жатты. Ондағы білім беру жүйесінің саяси негіздерден құралу мәселесіне Американдық психолог Готфрой Томсон да тоқталып кеткен болатын. Оның айтудынша, көптеген тоталитарлық елдердегі зияткерлердің адам басына шаққандағы үлесін «оларды мемлекеттен қуу» үдерісі арқылы азайту тәжірибесі көп жылдар бойы жүргізіліп келді. Фалымдар мен зияткерлердің Ұлттық Социалистік Германиядан (танымал ғалымдардың шамамен 50%) жаппай кетуі және коммунистік мемлекеттердің іріктемелі әммиграция мен саяси өлтіру арқылы адами капиталға зардаб тигізгені оның осы тұжырымын растанап отыр. Сәйкесінше, мұндай саяси реформалар білім жүйесіне әсерін тигізбей қоймады. Ендігі оқыту жүйесінің басты мақсаты идеологиялық құндылықтарды насиҳаттау және оларды игеру болып табылды [3].

90-жылдардың алғашқы кезеңдерінде жаппай жүргізілген демократиялық үрдістер әлі күнге дейін жалғасып, халықтың бойындағы ұжымдық ойлау, бастамашылдық қасиеттердің жоқтығы, белгіленген

шенберде өмір сүру сияқты байланыстардың тізбегін жою бойынша кешенді іс-шаралар жүргізіп келуде. Алайда, көптеген посткенестік мемлекеттердің саяси мәдениеті мен білім беру жүйесінде кенестік идеологияға тән элементтер жойылған. Атап айтқанда, мемлекеттік білім беру бағдарламасында окушылардың бойында сынни ойлау мен диалектикалық логиканы дамытуға қатысты ешқандай пәндер мен курстар ескерілмеген. Оған қоса, патриоттық сезімдер мен азаматтық ұстанымдарға тәрбиелеудің дәстүрлі әдістері колданылып келеді. Патриотизм феномені дерексіз құбылыс ретінде түсіндіріліп, түсініледі: ол көп жағдайда сезім күйінде қалып, әрекет түрінде көрініс таптайды. Патриоттық сезімдерге тәрбиелеудің жөне оларды іске асырудың колданбалы әдіснамасы да әзірленбекен. Мәселен, патриоттық сезімдердің эволюциялық және жүйелі түрде дамуының, яғни балалық шақ, жасөспірімдік пен жастиқ шактарға тиесілі дүниетанымдық және әрекеттік бағдарлардың жүйесі, сонымен қатар оларды жүзеге асырудың шаралары қарастырылмаған. Әдетте бастауыш мектеп бағдарламасының ішінде отансүйіштікке тәрбиелеу бағдарламасы экологиялық мәдениет, әлеуметтік жауапкершілік, экономикалық пен құқықтық сауаттылықтың негіздерін үйретуден бөлек, оларды жеке өмірлік мысалдармен бекітуді қажет етеді. Жасөспірімдік кезеңде патриоттық сезімдер әрбір адамның өзінің мемлекетпен қатынасын түсінумен, ұлттық, діни жөне саяси бірегейленуінің қалыптасуымен және азаматтық ұстанымдардың нығаюымен ұштасуы тиіс. Кәмелетке толу сәтінен бастап жастар қалыптасқан азаматтық ұстанымдары мен бағдарларын қоғамның әлеуметтік, экономикалық және саяси салаларында белсенді қорсетуге міндетті болып келеді. Азаматтарды осындай бағдар мен әрекетке дағылданыру мәселесі бір ғана білім жүйесі және оның қатысушыларының құзырындағы міндет емес. Ол барлық әлеуметтік институттардың бірлесе отырып, реттестіретін талабы болып табылады.

Жастар заманауи зерттеулердің орталықты мәселелерінің бірі болып табылады, бұл зерттеу жұмыстарының бағдары олардың қоғамдағы негізгі үрдістердің субъектісі ретінде ашылып, танылуына бағдарланған. Көптеген зерттеулер сонымен қатар жастардың өмір сүріп жатқан әлеуметтік шыныайылықтың шарттарына да бағытталған. Әсіреле, олардың психологиялық, әлеуметтік-экономикалық және қоғамдық-саяси сипаттамаларына ерекше көңіл аударылып, қоғамның басқа да әлеуметтік топтарымен өзара әрекеттесуінің ерекшеліктері анықталады. Әлемнің бірқатар жетекші ғалымдары адамдардың бұл санаты сыртқы ықпалға бейімшіл келетінін, және қоғам мен кезеңнің белгілі бір сұраныстары бойынша қалыптасатынын дәлелдеп өткен болатын.

Белгілі бір білім түрін игеретін және де сол қабілеттерін тиімді колдануға тиіс жастардың қоғам мен мемлекет өміріндегі рөлін онтайландыру мәселесін шешу мақсатында құрылымдық-функционалдылық тәсілді қолдану оларды саяси жүйенің бір құрамдасы ретінде қарастыруды негіздейді. Адамның әлеуметтік және саяси белсенділігін білім, интеллект және мәдениет деңгейімен байланыстыратын концепциялар олардың осы біліктілігінің қай сипатта, яғни деструктивті немесе конструктивті әрекет түрінде жиі кездесетінін белгілеп өтпейді. Әдетте, көптеген ғалымдар, жоғарыда атальп кеткендей, білімнің жоғары деңгейін адамның либералды ұстанымдары мен құндылықтарының қайнар көзі деп түсінеді. Білім деңгейі төмендеген сайын адамның бойында либералдылыққа карсы, яғни төзімсіздік, бұзактық, жатсынушылық, оқшауланушылық сияқты қасиеттер пайда болып, дами бастайды. Жатсынушылық пен оқшауланудың бір мәні – адамдардың өз ұлты, діні, тобы немесе табының өкілдерін ғана мойындалап, сол шенбердің аясында ғана өмір сүруін білдірсе, екінші мәні – саясатқа қызығушылық танытып, белсенді немесе мұлдем арапаспауды ұйғарады. Бірінші жағдайда жатсынуудың жағымсыз, яғни деструктивті қырлары анықталса, екінші жағдайда адамдардың саясатқа деген немікрайлығы міндетті түрде білім деңгейінің таяздығымен және сапасыздығымен негізделетінін немесе, көрініше, негізделмейтінін анықтауды талап етеді.

Бірқатар халықаралық және отандық зерттеулердің нәтижесінде қазіргі жастардың қоғам дамуының стратегиялық қоры бола отырып, сол қоғамнан, яғни қоғамның билеуші құрылымдары мен тетіктерінен алшактатылып, оқшауланғаны белгілі болды. Осы орайда жастардың саясатқа мұлдем арапаспай, қызығушылық танытпауы, терминдік тілмен айтқанда абсолюттік көңіл-күйлері қаншалықты білімнің тәмен деңгейімен арақатынасты болып келетінін анықтау маңызды. Абсолюттік көңіл-күйлер адамның жеке басына емес, ең бірінші, ол тұрып жатқан саяси жүйе мен соған сай саяси мәдениетке тәуелді болып келетінін тұжырымдайтын зерттеушілер мұндағы білім факторын зейінге алмайды. Мәселен, авторитарлы саяси жүйелер мен соларға тән патриархалды саяси мәдениет көп жағдайда әуел бастаң-ақ адамның бойында бағынушылық пен қатыспаушылық мәдениетті қалыптастырып, дамытады. Бұл іспетті қоғамдарда адамдардың білім алып, жетілуі жалғыз бір идеологияға байланған саяси әлеуметтенудің шенберінде жүреді. Аталмыш жүйелерден бір саты жоғары тұратын транзиттік қоғамдар билік құрылымдарын демократиялық қағидаларға айдап салғанымен, азаматтардың демократиялық саяси мәдениетке ортактасуы, яғни азаматтық құқықтарын толыктай біліп іске асыруы әлі де болса тәменгі деңгейде екені байқалады. Бұл жағдай абсолюттік көңіл-күйдің негізгі алғышарттары болып табылады, және де ол өз кезегінде адамның азаматтық білімнің жетілмеуімен және демократиялық құндылықтарды игермеуімен байланысты болып келеді.

Американдық ғалым Л.Милбрэйт 1965 жылы «Саяси қатысу» енбекін жариялады, ондағы американдық қоғамды қатысу дәрежелері бойынша үш санатқа бөлді. Оқшауландардың бірінші тобына саяси үрдіске мұлдем қатыспайтындар кіреді. Екінші топты қоғамның саяси өміріне үстіртін араласатын көрермендер құрады. Америкадағы мұндай адамдардың үлесі 60% құрады. Ересек тұрғындардың 5-7% саяси үрдістерге белсенді араласқан топты қалыптастыруды [4].

Батысгермандық саясаттанушы Р.Дарендорф саяси жүйенін тұрақтылығын бұзбау мақсатында топтар арасындағы шынайы арақатынасты қолдау қажеттілігін белгілеп етеді. Ол адамдардың саясатқа жаппай белсенді араласуы саяси жүйенін өміршендігіне қауіп төндіретінін басып айтты [5, 146.].

Бұл мәселені Г.Алмонд пен С.Верба «Азаматтық мәдениет» енбегінде қарастырып өтіп, қазіргі демократиялық қоғам жағдайында адамның алдында қарама-қайшы талаптардың қойылып отырғанын атап өтті. Азамат саясатқа араласып, белсенді әрі саяси үрдістерден хабардар бола отырып, сонымен қатар еңжарлық танытып, саясаттан алшақтатылып, билеуші элиталарға құрмет көрсетіп отыруы туіс. Бұл жағдайда өркениетті демократиялық елдер азаматтарының саясатқа араласпаудың саяси жүйе тұрақтылығының көрсеткіші ретінде түсінуге болады, ол өз кезегінде адамдардың үкіметтен ешқандай түбектейтіліктердің күтпейтінін білдіреді [6, 1246.].

Жоғарыда көрсетілген концепциялар азаматтардың, оның ішінде жастардың саяси бағдарларының көрінісі болып табылатын абсентеистік көніл-куйді біржакты қарастырып, оны білімсіздік деңгейімен байланыстыруды жоққа шығарады. Әрине, адам неғұрлым білімді және жан-жақты болса соғұрлым ол белсенді болады. Бірақ, оның қызығушылығы мен біліктілігінен белек осы белсенділікті анықтаушы басқа да факторлар болатынын біз нақты талдап өттік.

Қазіргі жастардың біліктілігінің деңгейін, білімге деген субъектілік қатынасы, осы білім түрін қалыптастырушы әлеуметтік, мәдени және саяси шарттарын анықтау қазақстандық «білім қоғамын» қалыптастырудың маңызды аспектілері болып табылады. Олардың саяси бағдарлары мен саяси құндылықтарын зерттеу арқылы қазақстандық қоғамның қай бағытта, сәйкесінше, ондағы «білім қоғамын» қандай әдістермен және тәсілдермен қалыптастыруға болатынын ұйғаруға болады.

ӘДЕБІЕТТЕР

- [1] Heiner Rindermann, Carmen Flores-Mendoza, Michael A. Woodley. Political orientations, intelligence and education. – Intelligence (2011), doi: 10.1016/j.intell.2011.11.005.
- [2] Oesterdiekhoff, G. W., & Rindermann, H. (2007). The spread of AIDS in developing countries: A psycho-cultural approach. Journal of Social, Political and Economic Studies, 32, 201–222.
- [3] Thomson, G. H. (1937/1936). Intelligence and civilisation. Journal of the University of Manchester, 1, 18–38 Reprinted in: Intelligence, 2009, 37, 48–61.
- [4] Milbrath L., Goel M. Political participation. – P.11.
- [5] Социальный конфликт. Современные исследования. – М., 1991.
- [6] Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильная демократия. –http://www.civisbook.ru/files/File/1992-4-Almond_Verba.pdf

REFERENCES

- [1] Heiner Rindermann, Carmen Flores-Mendoza, Michael A. Woodley. Political orientations, intelligence and education. – Intelligence (2011), doi: 10.1016/j.intell.2011.11.005.
- [2] Oesterdiekhoff, G. W., & Rindermann, H. (2007). The spread of AIDS in developing countries: A psycho-cultural approach. Journal of Social, Political and Economic Studies, 32, 201–222.
- [3] Thomson, G. H. (1937/1936). Intelligence and civilisation. Journal of the University of Manchester, 1, 18–38 Reprinted in: Intelligence, 2009, 37, 48–61.
- [4] Milbrath L., Goel M. Political participation. – P.11.
- [5] Social'nyj konflikt. Sovremennye issledovaniya. – M., 1991.
- [6] Almond G., Verba S. Grazhdanskaja kul'tura i stabil'naja demokratija. http://www.civisbook.ru/files/File/1992-4-Almond_Verba.pdf

ПОЛИТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТАЦИИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ КАЗАХСТАНСКОГО «ОБЩЕСТВА ЗНАНИЯ»

Сагиқызы А., Коқушева А.А.

Институт философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, Алматы, Казахстан

Ключевые слова: знание, общество знания, политические ориентации, интеллект, образование, либеральность взглядов, абсентеизм.

Аннотация. В статье рассматриваются пути формирования казахстанского «общества знания», всестороннее и интенсивное развитие которого также зависит от политической культуры современной казахстанской молодежи. Авторы ссылаются на труды авторитетных зарубежных исследователей, в которых понятие «политические ориентации» раскрываются во взаимосвязи с интеллектом, уровнем образования и познавательными способностями личности. В данной статье также затрагивается проблема абсентеизма молодого поколения, которое, как было выявлено авторами, не всегда является следствием низкого уровня образования или незнания своих гражданских прав и свобод.

Поступила 21.01.2016 г.